Egidijus Ožalas

Tyrinėjimai prie Valdovų rūmų pietvakarinio kampo

1996–1997 m. buvo tęsiami tyrinėjimai į V ir P nuo Valdovų rūmų PV kampo. Tirtas 50 m^2 plotas. Į P nuo Valdovų rūmų P korpuso PV kampo rasta ikigotikinės statybos mūro dalis. Kol kas lieka neaišku, ar tai sienos su kontraforsais, ar vartų bokšto dalis. Taip pat rasta ir vėlesnių mūrinių sienų fragmentų, kurių priklausomybė ir paskirtis taip pat nėra aiškūs.

Rasto ikigotikinio mūro (M 25) viršus prasideda 2,4 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, po XVII a. datuojamu aikštės akmeniniu grindiniu, esančiu 1,7 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Mūro apačia yra 7 m gylyje. Jo V dalies aukštis 4,5 m, storis 1,5 m. Mūro P dalies viršus 2,9 m gylyje. Ši mūro dalis smarkiai suardyta, jos storis ir ilgis lieka neaiškus. Š M 25 siena nugriauta. Jos viršus 5,4 m gylyje, o ant jos pastatytas Valdovų rūmų P korpusas – vartų patalpa. Po visu mūru rastos medinės konstrukcijos, ant kurių ir buvo pastatytos ikigotikinės sienos. Joms mūryti naudota raudonos plytos ir akmenys.

V M 25 dalis kadaise buvusi paplatinta. Į V nuo M 25 rastas 1 m storio ir 1,85 m aukščio mūras, lygiagretus su M 25 V siena. Atidengta jo 2 m ilgio dalis, tarsi atskilusi nuo M 25. Jo Š dalis nuardyta kaip ir M 25, o P kraštas yra už kasamo ploto ribų.

Į P nuo M 25 P dalies atkastas dar vienas mūras. Aptiktas jo ŠR kampas. perkasos P dalyje atkastas mūras gana netvarkingas, sumūrytas iš akmenų. Norint išsiaiškinti jo santykį su kitais mūrais, reikėtų išplėsti perkasą į P. Tačiau to kol kas padaryti negalima, nes tektų kastis po angaro stogą laikančiomis konstrukcijomis. Todėl ties juo detalesnių tyrimų neatlikta ir jo priklausomybė bei santykis su kitais mūrais lieka neaiškūs.

Perkasos R pjūvyje taip pat aptiktas apirusio mūro fragmentas. Jo viršus 2 m gylyje. Mūras iš plytų. Jis lyg atskilęs nuo Valdovų rūmų P korpuso P sienos. Gali būti, kad tai yra kažkokių vartų, buvusių prieš Valdovų rūmų P įvažiavimą, V kraštas.

Palei Valdovų rūmų P korpuso P kraštą, tarp mūrų M 25, toliau tirta jau anksčiau aptikta sudėtinga medinė konstrukcija. Jos būta beveik 16 m^2 plote. Tai savotiška medinė pagalvė iš 20–40 cm storio keturkampių tašytų rąstų. Jie suguldyti galais į Š ir P. Dalis rąstų stovi ant medinių trinkų, su kuriomis yra sunerti capais. Šios konstrukcijos paskirtis kol kas neaiški. Virš konstrukcijos, griuvenų sluoksnyje, rastas plokštinių koklių lizdas. Juose vaizduojamas Radvilų herbinis erelis, matomos raidės J bei R (Jeronimas Radvila?) (pav. 35). Tai kol kas vieninteliai tokie XVII a. kokliai, rasti Valdovų rūmų tyrinėjimų metu. Tame pačiame sluoksnyje rasta 25 vienodi ir dar keli skirtingi gotikinių figūrinių plytų fragmentai. Ko gero, šie radiniai atvežti iš kitur. Galbūt iš Radvilų rūmų, stovėjusių Gedimino kalno V papėdėje.

Po medine konstrukcija rastas Zigmanto III Vazos 1617 m. šilingas, kaldintas Vilniuje. Tai leidžia medinę konstrukciją datuoti XVII a. pirmąja puse. Po medine konstrukcija esančiame juodų žemių sluoksnyje rasta daug smulkių kraiginių čerpių nuolaužų. Po juo, 7 m gylyje, šalia mūro M 25 pamatų, gruntui tvirtinti primesta plytų ir akmenų, kuriuose aptikta trijų gotikinių figūrinių plytų bei dviejų ornamentuotų puošybos elementų liekanų.

Palei Valdovų rūmų P korpuso ir M 25 V kraštą rasti 5 akmeniniai ir 7 mediniai grindiniai. Viršutinis akmenų grindinys, grįstas XVII a. viduryje, dengė Valdovų rūmus. Jis yra maždaug 1,7–2 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Antras akmeninis grindinys aptiktas 2,35 m gylyje, trečias – 3 m, ketvirtas – 3,22 m, penktas – 3,40 m. Pirmas medinis grindinys rastas 3,5 m gylyje, antras – 3,68 m, trečias – 3,9 m , ketvirtas – 4,4 m, penktas – 4,6 m, šeštas – 4,85 ir paskutinis, septintas – 5,3 m gylyje. Tokia grindinių gausa leidžia manyti, kad tarp Katedros ir Valdovų rūmų ilgą laiką (nuo XIV iki XVII a. pradžios) buvo kelias. Tarp akmeninių grindinių gausu griuvenų, plytgalių. Akmeniniai grindiniai kloti į švaraus smėlio sluoksnį. Supiltiniuose sluoksniuose rasta keramikos, koklių fragmentų. Mediniai grindiniai sukloti juodoje žemėje. Joje gausu medžio gabalėlių bei skiedrų. Pasitaikė pavienių plytgalių ir akmenų. Radinių labai nedaug. Daugiausia rasta pavienių šukių. Tarp pirmojo ir antrojo medinių grindinių rastas Vaclovo IV (1378–1419 m.) Prahos grašis.

Pav. 35. Tyrimai prie Valdovų rūmų PV kampo. Rastas plokštinis koklis su Radvilų herbiniu ereliu.
Fig. 35. South–western wing of Dukes' Palace. Flat tile with a stamped eagle of the Radvila family.

Dar giliau, 5,85–6,45 m gylyje, aptiktos medinės konstrukcijos. Atrodo, kad tai yra griovio ar upės vagos Š šlaito tvirtinimo dalis. Panašių medinių konstrukcijų rasta ir anksčiau. Jos išardytos statant Valdovų rūmų P korpuso PV kampą, kurio apačia aptikta 7,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Egidijus Ožalas

Excavations in the south–western wing of Dukes' Palace

In 1996–1997 an excavation work was carried to the west and south of Dukes'

Palace. An area of 50 m² was researched. At the south–western corner of the southern wing the team revealed structural remains of an unknown until then brick construction from pre-Gothic period. The research produced remains of brick buildings from later periods, however, their function and dating remain inaccurate. At the southern edge of the southern wing, among brick constructions M25, there was uncovered an intricate wooden construction, the remains of which had been registered earlier. In the above layer there were noted several coat of arms with a stamped eagle, the symbol of the Radvila family, and letters J and R (Jeronimas Radvila). So far, tiles from the 17th century (fig. 33) and fragments of Gothic bricks are the only findings of the type, exposed during the excavations in Dukes' Palace. In a layer below the wooden structure the team noted a shilling of Zigmantas Vaza VII that was minted in 1617, Vilnius. The latter finding attests the wooden structure to early 17th century. At the western edge of Dukes' Palace and brick constructions M25 there were observed 5 stone and 7 wooden pavings. A great number of pavings in the area suggests a long-term existence of a road between the Cathedral and Dukes' Palace (the 14th–early 17th century).

Daiva Steponavičienė

Valdovų rūmų pietinių vartų bokšto tyrinėjimai

P vartų bokštas stovėjo Valdovų rūmų P korpuso išorėje, įvažiavimo į rūmų vidinį kiemą iš dabartinės Katedros aikštės dešinėje pusėje. Jis mūrytas XV a. ir stovėjo iki pat jų sugriovimo. Po bokštu yra buvęs rūsys. Tai 3 m gylio patalpa (matuojant nuo išlikusios renesansinės sienos viršaus – H_{abs}92,2 m) užapvalintais (iškapotais) kampais. Patalpos ilgis 3,30 m, o plotis 1,80 m. Pamatų apačioje buvo arka, kurios aukštis 1,30 m, plotis 1 m, nišos gylis 1,1 m, padas nuožulnėjo į vidų. Rūsio sienų ilgį ir plotį išmatuoti buvo galima tik atkasus 1,50 m storio griuvenų sluoksnį ir pasiekus tokio pat storio kultūrinį – juodos žemės (dumblo) – sluoksnį, kuris slėpė kitokią – stačiais kampais – patalpą. Ją nuo viršutinės dalies skyrė grindys, suklotos iš gotikinių plytų. Regis, rūsys funkcionavo labai neilgai: vos du tris dešimtmečius. Čia vyrauja archeologiniai radiniai, skirtini gotikos laikmečiui, t. y. XV a. ir XVI a. pradžiai. Užpylus rūsį ir paklojus grindis, buvo naudojamos antžeminės patalpos. XVIII a. buvo primūryti laiptukai iš plytų. Į rūsį jie vedė iš lauko, t. y. iš aikštės pusės.